

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/102/84-93>

Ayxan Abbasli
Qərbi Kaspi Universiteti
magistrant
abbasli.2001@icloud.com

DAXİLİ TURİZMİN İNKİŞAF PERSPEKTİVLƏRİ

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi: Azərbaycan Respublikasında daxili turizmin inkişaf perspektivlərini araşdırmaq, yerli turizm potensialını artırmaq üçün stratejilər təklif etmək və bu sahədə mövcud imkanların daha effektiv istifadəsini təmin etməkdir.

Elmi yenilik: Bu tədqiqat, Azərbaycanın daxili turizm sektorunda istifadə edilməmiş və ya az istifadə edilmiş resursları identifikasiya edərək, bu potensialın aktivləşdirilməsi yollarını təklif edir. Həmçinin, yerli turizm inkişafında əhali arasında mədəni və tarixi anlayışların gücləndirilməsinin önəmini vurğulayır.

Tədqiqatın nəticələri: Tədqiqat, Azərbaycanın daxili turizm sektorunun mədəni, ekoloji və sağlamlıq turizmi kimi sahələrdə geniş imkanlara malik olduğunu ortaya qoymuşdur. Eyni zamanda, infrastrukturun modernizasiyası, marketinq strategiyalarının yenilənməsi və yerli əhalinin turizm sektoruna cəlb edilməsi kimi faktorların turizm sektorunun inkişafına töhfə verəcəyi təsbit edilmişdir.

Tədqiqatın məhdudiyyətləri: Tədqiqatın əsas məhdudiyyətləri, mövcud statistik məlumatların məhdudluğu və daxili turizmə dair etibarlı məlumatların azlığıdır. Bununla yanaşı, tədqiqat yalnız bəzi bölgələr üzərində diqqət mərkəzində olmuş və bütün ölkə miqyasında genişləndirilməmişdir.

Praktik əhəmiyyət: Araşdırma nəticələri, yerli hakimiyyət orqanları, turizm agentlikləri və özəl sektora Azərbaycan daxilində turizm imkanlarını genişləndirmək üçün konkret təkliflər sunmaqdadır. Bu təkliflər, yerli iqtisadiyyata müsbət təsir göstərərək iş imkanlarını artırmaq və milli mədəni irsi qorumaq məqsədi daşıyır.

Tədqiqatın orijinallığı: Bu tədqiqat, Azərbaycanın daxili turizm sektoruna özgü məhdudiyyətləri və imkanları dərinlən təhlil etməklə, ölkədə turizmin daha da inkişaf etdirilməsi üçün özgün yanaşmalar təklif edir. Tədqiqat, həm nəzəri və həm də praktiki aspektləri ilə bu sahədəki boşluqları doldurmağa çalışır və yerli turizmin global trendlər çərçivəsində necə inteqrasiya edilə biləcəyini ortaya qoyar.

Açar sözlər: *Azərbaycan daxili turizmi, turizm inkişafı, yerli turizm potensialı, turizm strategiyaları, mədəni turizm*

Aykhən Abbasli
Western Caspian University
master student
abbasli.2001@icloud.com

Development perspectives of domestic tourism in the Republic of Azerbaijan

Abstract

The purpose of the study: to investigate the development prospects of domestic tourism in the Republic of Azerbaijan, to propose strategies to increase the potential of local tourism and to ensure more effective use of existing opportunities in this field.

Scientific Innovation: This study identifies untapped or underutilized resources in Azerbaijan's domestic tourism sector and suggests ways to activate this potential. It also emphasizes the importance of strengthening cultural and historical understanding among the population in local tourism development.

Results of the study: The study revealed that the domestic tourism sector of Azerbaijan has wide opportunities in areas such as cultural, ecological and health tourism. At the same time, factors such as modernization of infrastructure, renewal of marketing strategies and involvement of local population in the tourism sector will contribute to the development of the tourism sector.

Limitations of the Study: The main limitations of the study are the limited available statistical data and the lack of reliable data on domestic tourism. In addition, the research was focused only on some regions and was not extended to the whole country.

Practical Significance: The research results provide concrete proposals to local authorities, tourism agencies and the private sector to expand tourism opportunities within Azerbaijan. These proposals aim to increase job opportunities and preserve the national cultural heritage, with a positive impact on the local economy.

Research Originality: This research offers original approaches for the further development of tourism in the country by in-depth analysis of the limitations and opportunities specific to the domestic tourism sector of Azerbaijan. The research tries to fill the gaps in this field with both theoretical and practical aspects and reveals how local tourism can be integrated within global trends.

Keywords: *Azerbaijan domestic tourism, tourism development, local tourism potential, tourism strategies, cultural tourism*

Giriş

Azərbaycan Respublikasında daxili turizmin inkişaf perspektivləri, ölkənin iqtisadi və mədəni potensialının artırılmasında mühüm rol oynayır. Turizm sektorunun genişləndirilməsi, yerli mədəni və təbii sərvətlərin tanınması ilə yanaşı, əhalinin rifah səviyyəsinin yüksəldilməsi və yeni iş yerlərinin yaradılması baxımından da əhəmiyyətlidir. Azərbaycanın zəngin tarixi, müxtəlif mədəniyyətlərə ev sahibliyi etmiş keçmişi, müxtəlif peyzajları və zəngin mətbəxi ilə daxili turizm üçün geniş imkanlar təklif edir. Bu imkanlardan səmərəli istifadə etməklə, ölkə daxilində turizm xidmətlərinin keyfiyyətinin artırılması, turistik infrastrukturun modernizasiyası və yerli əhalinin turizm sektoruna cəlb edilməsi hədəflənir.

Daxili turizmin inkişafı üçün həyata keçiriləcək tədbirlər arasında turistik məkanların daha geniş tanınması, yerli turistlərin marağını artırmaq üçün təşviqat kampaniyalarının təşkil edilməsi və müxtəlif regionlarda festival və tədbirlərin keçirilməsi vacibdir. Eyni zamanda, turizm sektorunun inkişafı, müvafiq infrastrukturun qurulması ilə dəstəklənməlidir; bu da nəqliyyat əlaqələrinin yaxşılaşdırılması, turizm obyektlərinin əlverişliliyinin artırılması və xidmət sektorunun təkmilləşdirilməsini ehtiva edir (İsmayılov, Məmmədov, 2019).

Bundan başqa, yerli turizmi stimullaşdırmaq üçün əhalinin mədəni və tarixi mirasımıza marağının artırılması məqsədilə təhsil müəssisələrində bu yöndə təbliğat işlərinin aparılması, mədəni irsin qorunması və turistik potensialın artırılması üzrə layihələrin həyata keçirilməsi tövsiyə edilir. Həmçinin, yerli sakinlərin turizm sektorunda iştirakını artırmaq məqsədilə onlara müvafiq təlim və seminarlar təşkil etmək, turizm sahəsində iş imkanlarını genişləndirmək önəmlidir.

Turizm sahəsində maliyyə dəstəyinin artırılması, kiçik və orta sahibkarlığın bu sektorda daha fəal iştirakı üçün güzəştlər və təşviq edici məsələlərin tətbiqi də daxili turizmin inkişafına töhfə verəcək amillərdəndir. Beləliklə, daxili turizmin inkişafı üçün kompleks yanaşma, həm iqtisadi, həm də mədəni aspektlərdə ölkənin potensialını nümayiş etdirmək və bu potensialdan səmərəli istifadə etmək imkanı yaradır.

Daxili turizmin inkişafı, həmçinin elektron ticarət və onlayn marketinq strategiyalarının gücləndirilməsini tələb edir. Bu yanaşma, turistik xidmətlərin və məhsulların geniş auditoriyaya çatdırılmasında mühüm rol oynayır. Azərbaycanın turizm saytlarının, mobil tətbiqlərin və sosial media platformalarının optimallaşdırılması, yerli turistlər arasında maraq və tələbatı artırmağa kömək edə bilər (Quliyev, 2021).

Bundan əlavə, qeyri-maddi mədəni irsin qorunması və tanınması, daxili turizmin inkişafı üçün vacibdir. Folklor, musiqi, rəqs və ənənəvi sənətkarlıq kimi mədəni ifadələr, turistlər üçün autentik

və unikal təcrübələr yarada bilər. Bu təcrübələr, yerli mədəniyyətlərin daha dərin anlaşılmasına və qiymətləndirilməsinə imkan verir, eyni zamanda mədəni fərqliliklərə hörmətin təşviqini dəstəkləyir.

Əlavə olaraq, ekoturizm və macəra turizmi kimi niş bölmələrin inkişaf etdirilməsi, Azərbaycanın təbii gözəlliklərini və xüsusi ekosistemlərini qorumaq üçün əhəmiyyətli bir vasitədir. Bu cür turizm növləri, həm daxili turistlərin sayını artırmaq, həm də ekoloji məsuliyyət və davamlılıq şüurunu gücləndirmək üçün istifadə edilə bilər (Rəsulov, 2020).

Cədvəl 1 Azərbaycanın Daxili Turizm İnkişaf Layihələri.

Region	Layihə Adı	Başlama Tarixi	Bitmə Tarixi	Məqsəd
Bakı	"Bakı Kart"	2021	Davam edir	Turistlər üçün şəhərdaxili nəqliyyatı asanlaşdırmaq
Quba	"Ekoturizm Təşviqi"	2022	2025	Quba rayonunun təbii gözəlliklərini tanıtmmaq
Şəki	"Tarixi Şəki Festivalı"	2022	Hər il	Şəkinin mədəni və tarixi irsini qoruyub tanıtmmaq
Qəbələ	"Qəbələ Ailə İstirahət Mərkəzi"	2020	2023	Ailələr üçün turizm imkanlarını genişləndirmək
Lənkəran	"Cənub Mətbəxi Festivalı"	2023	Hər il	Yerli mətbəxin tanıtımı və turizmin canlandırılması
Naftalan	"Sağlamlıq Turizmi İnkişafı"	2021	2024	Sağlamlıq turizmini stimullaşdırmaq

Cədvəl 1, Azərbaycanın müxtəlif regionlarında turizmin inkişafına yönəlik layihələrin nümunələrini göstərir və bu tədbirlərin regionlara və ölkənin turizm sektoruna göstərdiyi təsirləri vurğulayır. Bu cür layihələr, yerli iqtisadiyyata canlılıq gətirir, iş imkanlarını artırır və Azərbaycanın turistik cəlbediciliyini yaxşılaşdırır.

Azərbaycanın daxili turizminin inkişafı üçün həyata keçirilən layihələrin genişləndirilməsi ilə ölkənin turizm potensialının tam istifadə edilməsi mümkündür. Ölkənin əsas turistik bölgələrində infrastrukturun yaxşılaşdırılması, xidmət sektorunun keyfiyyətinin artırılması və turizmə xüsusi diqqət ayrılması planlaşdırılır. Bu strategiyalar, Azərbaycanın həm yerli, həm də xarici turistlər üçün daha cəlbedici hala gəlməsini təmin edəcək.

Məsələn, Qəbələ və Şəki kimi tarixi və mədəni zənginliklərə malik bölgələrdə mədəni irsin qorunması və turizm üçün daha əlverişli şəraitin yaradılması, bu bölgələrin turizm baxımından daha da populyarlaşmasına kömək edəcək. Eyni zamanda, Naftalan kimi sağlamlıq turizmi mərkəzlərinin modernləşdirilməsi ilə tibbi və sağlamlıq turizminin inkişafı dəstəklənəcək (Smith, Puczeko, 2014).

Ekoturizm, xüsusilə Quba və Lənkəran kimi ətraf mühitin qorunması ilə bağlı fəaliyyətlərin güclü olduğu bölgələrdə, turistlərə təmiz hava və təbiət gözəlliklərini kəşf etmək imkanı yaradır. Bu tədbirlər, həmçinin yerli əhəlinin məşğulluğunu artırmağa və regional iqtisadiyyatın inkişafına töhfə verməyə yönəlmişdir.

Yenilikçi marketing strategiyalarının tətbiqi, xüsusilə sosial media və onlayn platformalar vasitəsilə Azərbaycanın turistik təkliflərinin daha geniş auditoriyaya çatdırılması da daxili turizmin inkişafına müsbət təsir göstərir. Bu strategiyalar, potensial turistlərə ölkənin turistik məkanlarını və tədbirlərini daha çevik və maraqlı şəkildə təqdim edərək, onların diqqətini cəlb etməyə və turizm səfərlərinin sayını artırmağa kömək edir.

Azərbaycan Respublikasında daxili turizmin inkişaf perspektivləri, ölkənin təbii və mədəni sərvətlərini, unikal məkanlarını və milli mədəniyyətini qorumaqla yanaşı, iqtisadi inkişafına da töhfə verə bilər. Azərbaycanın müxtəlif regionlarındakı tarixi abidələr, zəngin mədəni irs, təbiət gözəllikləri və müasir turizm infrastrukturunu bu sahənin daha da genişlənməsi üçün mühüm zəmin yaradır (Richards, Hall, 2000).

Daxili turizmin inkişaf etdirilməsi ölkə daxilində turizm mədəniyyətinin güclənməsi, yeni iş yerlərinin yaradılması və regional inkişafın təmin edilməsi kimi bir sıra üstünlüklərə malikdir. Bu, həmçinin yerli əhali arasında milli mədəniyyətə və tarixə marağın artmasına səbəb olur və insanların öz ölkələrini daha yaxşı tanımasına kömək edir.

Azərbaycan hökuməti turizm sektorunu inkişaf etdirmək məqsədilə müxtəlif proqramlar və layihələr həyata keçirir. Bunlar arasında infrastrukturun modernləşdirilməsi, turizm təhsilinin yaxşılaşdırılması, eləcə də yerli və xarici investisiyaların cəlb edilməsi üzrə fəaliyyətlər də daxildir. Daxili turizmin inkişafı üçün əlavə olaraq, ölkənin turizm potensialını qoruyub saxlamaq və daha da artırmaq üçün ekoloji tədbirlərin həyata keçirilməsi də vacibdir.

Daxili turizmin inkişafında Azərbaycanın regionları arasındakı əməkdaşlığın artırılması mühüm rol oynayır. Belə ki, regionlararası turizm marşrutlarının təşkil edilməsi, mədəni və təbiət turizmi imkanlarının genişləndirilməsi turistlərin marağını daha da artırmaq üçün əhəmiyyətli addımlardır. Həmçinin, yerli əhalinin turizm sahəsində işlə təmin edilməsi, xidmət səviyyəsinin yüksəldilməsi və müştəri məmnuniyyətinin təmin edilməsi bu sahənin daha da inkişafına kömək edə bilər.

Turizm sektorunun inkişafı üçün təhsil və təlimin gücləndirilməsi də vacibdir. Turizm təhsili verən məktəblərin və universitetlərin proqramlarının daha da zənginləşdirilməsi, turizm sahəsində peşəkar kadrların yetişdirilməsi ölkənin turizm sektorunu daha da rəqabətqabiliyyətli etmək üçün zəruridir. Turist rəhbərlərinin və digər turizm işçilərinin bilik və bacarıqlarının artırılması üçün təlimlər və seminarlar təşkil etmək, xidmət səviyyəsini yüksəltmək məqsədilə müxtəlif sertifikatlaşdırma proqramları həyata keçirmək lazımdır (Cooper, Fletcher, Fyall, Gilbert, Wanhill, 2008).

Daxili turizmin daha da inkişafı üçün Azərbaycanın fərqli mədəniyyətlərə və etnik qruplara məxsus zəngin mədəni irsinin qorunub saxlanılması və təbliğ edilməsi də önəmlidir. Mədəni festival və tədbirlərin təşkili, yerli incəsənət və ənənələrin nümayiş etdirilməsi, milli mətbəxin tanınması xalqın mədəni mənsubiyyətini gücləndirməklə yanaşı, turistlərin mədəni marağını da artırır. Bu tədbirlər həm də ölkədaxili turizmə böyük həvəs yaradır və turistləri daha çox sayda Azərbaycanın müxtəlif bölgələrinə cəlb edə bilər.

Eləcə də, ekoturizmin və macəra turizminin inkişafı da Azərbaycanın turizm sektorunu daha da çeşidləndirə bilər. Ölkənin əsrarəngiz təbiət parkları, dağ silsilələri, milli parklar və qorunan əraziləri, turizm marşrutlarına daxil edilərək, həm ekoturizm həvəskarlarına, həm də macəra axtaran turistlərə yönəlik təkliflər hazırlanabilir. Bu sahələrin inkişafı üçün təbii mühitə qayğı göstərən, ekologiyaya zərər verməyən turizm praktikalarının tətbiqi əhəmiyyətlidir.

Azərbaycanın turizm strategiyasında infrastrukturun modernləşdirilməsi və əlverişli nəqliyyat əlaqələrinin təmin edilməsi də mühüm yer tutur. Yol, dəmir yolu və hava nəqliyyatı vasitələrinin integrasiyası, turizm obyektlərinə asan çatımın təmin edilməsi turistlərin rahatlığını və məmnuniyyətini artırır. Həmçinin, müasir ödəniş sistemlərinin və turizm məlumat mərkəzlərinin fəaliyyəti də bu prosesdə mühüm rol oynayır.

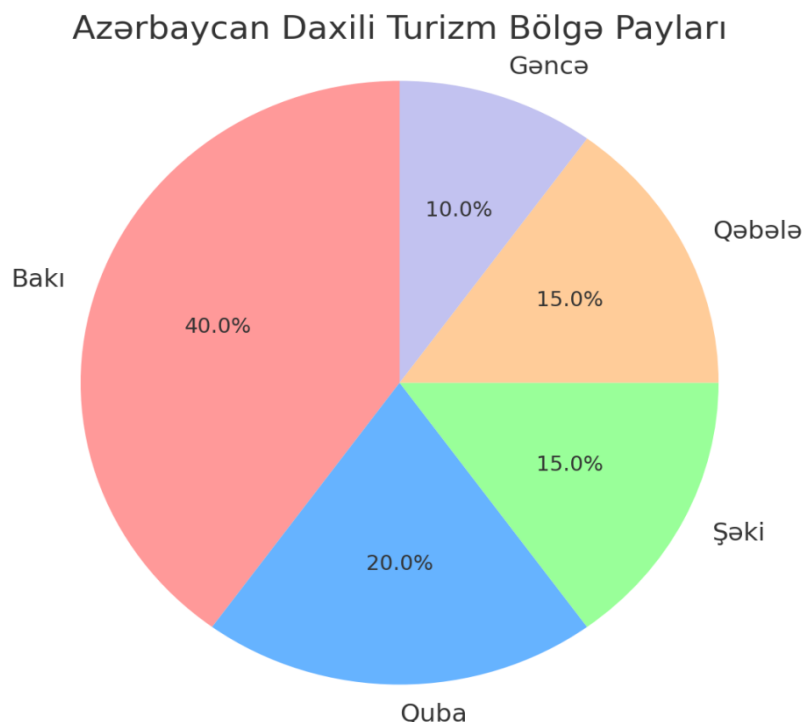
Nəhayət, yerli sakinlərin turizm fəaliyyətlərinə aktiv cəlb edilməsi və onların bu prosesdən mənfəət görmələri turizm sahəsinin uğurlu inkişafı üçün əsas şərtlərdən biridir. Bu, həm də yerli əhalinin turizm sektoruna olan dəstəyini artırır və onların turizm sənayesinə daha çox qatqıda bulunmalarına şərait yaradır (Hall, Page, 2014).

Turizmin yerli iqtisadiyyata töhfəsini maksimum dərəcədə artırmaq üçün, kiçik və orta müəssisələrin (KOB) turizm sektorunda daha fəal rol alması təşviq edilməlidir. Bu, xüsusilə yerli sənətkarlıq, kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və xidmət sektorunda daha çox iş yerlərinin yaranmasına kömək edə bilər. Məsələn, yerli sənətkarların işlədiyi əl işləri və ənənəvi məmulatlar turistlər tərəfindən yüksək qiymətləndirilən suvenirlər kimi təklif edilə bilər. Bu, həm turistlərə unikal məhsullar təqdim edir, həm də yerli iqtisadiyyata can atır.

Ekoturizm və dayanıqlı turizm praktikalarının daha da genişləndirilməsi də önəmlidir. Bu sahədə təbiəti qoruyan və yerli cəmiyyətlərə fayda verən turizm modellərinin qəbul edilməsi, Azərbaycanın təbiət gözəlliklərinin saxlanılmasına və yerli əhalinin rifahının artırılmasına kömək

edə bilər. Bununla yanaşı, turizm sektorunda dayanıqlılıq standartlarının tətbiqi, su və enerji istifadəsinin optimallaşdırılması, tullantıların azaldılması kimi ekoloji tədbirlər də vacibdir.

Qrafik 1.

Azərbaycanın xarici turistləri cəlb etmək üçün etdiyi marketing və reklam kampaniyalarına paralel olaraq, daxili turizmi təşviq etmək üçün də yerli əhalini hədəf alan marketing strategiyaları həyata keçirilməlidir. Bu, yerli əhalinin öz ölkələrini daha yaxşı tanımaq və kəşf etmək istəyini gücləndirə bilər. Sosial media, yerli televiziya və radio kanalları, eləcə də ictimaiyyətə yönəlik tədbirlər bu məqsədlərin həyata keçirilməsində əsas vasitələrdən biri ola bilər (Butler, Suntikul, 2013).

Azərbaycanın daxili turizminin daha da inkişafı üçün təhsil sahəsindəki yeniliklər də mühüm rol oynayır. Universitetlər və peşə məktəbləri turizm və qonaqpərvərlik sahəsində ixtisaslaşmış proqramlar təklif edərək, bu sahə üçün lazımi bilik və bacarıqlarla təchiz olunmuş mütəxəssislərin yetişdirilməsini təmin etməlidir. Eyni zamanda, bu təhsil müəssisələri yerli və beynəlxalq təcrübə mübadiləsi proqramlarına qoşularaq, tələbələrinin sahədəki son yeniliklərdən xəbərdar olmasına kömək edə bilər.

Yerli turizmə dəstək məqsədilə ictimai nəqliyyat sistemlərinin təkmilləşdirilməsi də vacibdir. Əlverişli, rahat və tez nəqliyyat xidmətləri, turistlərin ölkə daxilində asanlıqla hərəkət etmələrini təmin edərək, onların daha çox bölgəni ziyarət etmələrinə şərait yaradır. Bu, həm də xüsusilə kənd təsərrüfatı turizminin və kənd yerlərindəki turizm potensialının daha yaxşı dəyərləndirilməsinə imkan verəcək.

Turizm sektorunun inkişafı üçün həmçinin, yerli hökumətlərin və icma təşkilatlarının fəal iştirakı tələb olunur. Yerli icmaların turizm planlaşdırmasına və idarə edilməsinə cəlb edilməsi, bu sahədə daha effektiv və inklüziv yanaşmaların tətbiq edilməsini təmin edə bilər. Yerli hökumətlər turizm təşviqatı və marketing strategiyalarının hazırlanmasında mühüm rol oynayaraq, bölgələrin turizm imkanlarını daha geniş şəkildə tanıdılmasına kömək edə bilərlər (Bəhmənov, Hacıyeva, 2018).

Nəhayət, Azərbaycanın turizm sektorunu daha da inkişaf etdirmək üçün ölkənin tarixi və mədəni irsinin qorunması və təbliği mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Tarixi yerlərin, muzeylərin və mədəni mərkəzlərin təmiri və bərpa, həmçinin bu obyektlərin turistlər üçün daha əlçatan və

cazibədar hala gətirilməsi, ölkənin mədəniyyətini daha geniş auditoriyaya tanıtmək imkanı yaradır. Bu cür yanaşmalar, həm daxili, həm də xarici turistlərin marağını artıraraq, turizm sektorunun uzunmüddətli inkişafını təmin edə bilər.

Azərbaycanın daxili turizm sektorunun inkişafında mədəni tədbirlərin və festivaların təşkili xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Belə tədbirlər, yerli mədəni irsi qorumaq, onu geniş şəkildə tanıtmək və turizm marağını artırmaq üçün mükəmməl platformalar təqdim edir. Məsələn, musiqi, rəqs, kulinariya, və xalq sənəti kimi müxtəlif sahələrdə keçirilən festivalar turistlərə unikal və əyləncəli təcrübələr sunar. Həmçinin, bu cür tədbirlər ölkənin müxtəlif bölgələrində turizm mövsümünü uzatmaq və iqtisadi faydalarını maksimuma çatdırmaq üçün istifadə edilə bilər (Aliyev, İbrahimova, 2020).

Əlavə olaraq, Azərbaycanın daxili turizmini inkişaf etdirmək üçün digital marketing və sosial media vasitələrinin tətbiqi də vacibdir. Bu yanaşma, ölkənin turizm potensialını daha geniş və çevik bir şəkildə tanıtməyə imkan verir. İnteraktiv veb-saytlar, mobil tətbiqlər və sosial media kanalları vasitəsilə yerli turistlər asanlıqla məlumat əldə edə, səyahət planlarını hazırlaya və onlayn rezervasiyalar edə bilərlər. Bu texnologiyalar həmçinin geribildirim toplamaq və müştəri məmnuniyyətini ölçmək üçün də əla vasitələrdir.

Daxili turizmin təşviqində təhsil sektorunun rolu da gözdə tutulmalıdır. Məktəblərdə və universitetlərdə turizm və qonaqpərvərlik üzrə təhsil proqramları, tələbələrin bu sahədə karyera qurmaq üçün lazımı bilik və bacarıqları əldə etmələrinə kömək edir. Həmçinin, bu proqramlar tələbələri yerli mədəni və tarixi məkanlara səfərlər təşkil etməklə, öz ölkələrini daha yaxından tanımağa və qiymətləndirməyə təşviq edir.

Nəhayət, yerli hökumətlər və özəl sektor arasında əməkdaşlıq daxili turizmin inkişafı üçün kritik əhəmiyyət daşıyır. Bu əməkdaşlıq, infrastruktur layihələrinin həyata keçirilməsi, turizm xidmətlərinin yaxşılaşdırılması və yerli iqtisadiyyatın canlandırılması yolu ilə daxili turizm potensialını artırmağa imkan verir. Özəl sektor tərəfindən təklif olunan yenilikçi həllər və investisiyalar, turizm infrastrukturunun müasirləşdirilməsi və turistlərin daha yaxşı xidmət almasını təmin edə bilər. Beləliklə, yerli və özəl sektorun birgə fəaliyyətləri Azərbaycanın daxili turizm sektorunu daha da gücləndirərək, ölkənin iqtisadi və mədəni rifahına töhfə verəcək (Görgülü, 2015).

Azərbaycanın daxili turizm sektorunun inkişafında mədəniyyət və tarixi mirasın qorunması və təbliği üzərində daha da diqqət mərkəzində saxlanmalıdır. Bu, ölkənin zəngin tarixi və mədəni irsini qorumaqla yanaşı, onu turizm resursu kimi dəyərləndirmək deməkdir. Müxtəlif tarixi və mədəni məkanların restavrativ təmiri, onların ətrafında infrastrukturun yaxşılaşdırılması və bu məkanların dünya miqyasında tanıtılması üçün xüsusi kampaniyaların həyata keçirilməsi, turizmə olan marağı artıracaq.

Azərbaycanın fərqli coğrafi bölgələrinin təbii gözəlliklərini və xüsusiyyətlərini ön plana çıxarmaq, daxili turizmə xüsusi bir dinamika qata bilər. Bu, şəhər parklarından, qoruqlara, milli parklardan kənd təsərrüfatı turizminə qədər geniş bir yelpazəni əhatə edir. Təbiətə dayanıqlı yanaşma ilə həyata keçirilən ekoturizm layihələri, bu bölgələrin ekoloji dəyərini qorumaqla yanaşı, yerli əhaliyə əlavə gəlir mənbəyi yarada bilər.

Turizm təcrübəsini zənginləşdirmək üçün, interaktiv və immersiv texnologiyalardan istifadə etmək mümkündür. Məsələn, tarixi yerlərdə və muzeylərdə virtual realıq turlarının tətbiqi, ziyarətçilərə bu məkanları yeni və maraqlı yollarla kəşf etmək imkanı verir. Bu texnologiyalar həmçinin ənənəvi turizm təcrübəsinə müasir bir toxunuş əlavə edərək, xüsusilə gənc nəslin marağını cəlb edə bilər (McCool, Moisey, 2001).

Daxili turizm sektorunun inkişafı üçün kommunikasiya və marketing strategiyalarının gücləndirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Daxili turizmə yönəlik məlumatların və təşviqat materiallarının daha geniş auditoriyaya çatdırılması, həm də turizm mövsümlərinin uzadılmasına kömək edə bilər. Yerli və bölgələrarası festival və tədbirlər, mədəni mübadilə proqramları bu prosesi daha da gücləndirə bilər.

Azərbaycanın daxili turizm sektorunda yerli həmkarlar və iş adamları ilə əməkdaşlığı artırmaq, yerli turizmin daha da inkişaf etdirilməsinə böyük dəstək ola bilər. Yerli müəssisələrlə işbirliyi,

xüsusilə qonaqpərvərlik sənayesində, turizm məkanlarının yaxşılaşdırılmasında və tədbirlərin təşkilində əhəmiyyətli rol oynayır. Belə əməkdaşlıqlar, yerli iqtisadiyyatın dəstəklənməsi, eləcə də turizm xidmətlərinin keyfiyyətinin artırılmasına kömək edir.

Azərbaycanın daxili turizmini daha da rəngarəng və cazibədar etmək üçün, müxtəlif mədəni və təbiəti zənginliklərinin integrasiyasına diqqət yetirmək lazımdır. Buna misal olaraq, şəhər turizmi ilə birləşdirilmiş kənd təsərrüfatı turizmi, sənət və əmək yarmarkaları, eləcə də ekoloji və macəra turizmi kimi sahələrin inkişafı gətirilə bilər. Bu, turistlərə fərqli təcrübələr təqdim etməklə onların marağını artırır və ölkənin turizm potensialını daha geniş şəkildə nümayiş etdirir.

Azərbaycan üçün daxili turizmin inkişafında təhsil və maarifləndirmənin rolu da danılmazdır. Turizm sahəsində işləyənlər üçün davamlı təhsil proqramları və təlimlər, xidmət səviyyəsinin yüksəldilməsini təmin edir. Bununla yanaşı, ictimaiyyətin turizmə olan marağının artırılması üçün maarifləndirici kampaniyalar və tədbirlər də önəmlidir. Bu cür tədbirlər həm də yerli əhali arasında turizmə qarşı məsuliyyətli yanaşmanın təşviq edilməsinə xidmət edir.

Yerli hökumətlərin turizm inkişafı üçün ayrılan büdcələrin effektiv istifadəsi, həmçinin yerli və milli hökumətlər arasında koordinasiyalı əməkdaşlıq da daxili turizmin inkişafı üçün kritik önəm daşıyır. Bu, infrastruktur layihələrinin, marketinq və təşviqat kampaniyalarının, eləcə də turizm təhsili və təlimi proqramlarının uğurla həyata keçirilməsini təmin edə bilər (Forbes, Berthur, Sebastian, 2014).

Son olaraq, Azərbaycanın daxili turizminin inkişafı üçün dayanıqlı və inklüziv strategiyaların qəbul edilməsi mühümdür. Bu strategiyalar, turizm sektorunun hərtərəfli inkişafını, o cümlədən ətraf mühitin qorunması, sosial inklüzivlik və iqtisadi dayanıqlılıq kimi mühüm amilləri nəzərə almalıdır. Inklüziv yanaşmalar yerli əhaliyə, xüsusilə də gənclərə və qadınlara turizm sahəsində fəal iştirak etmək üçün daha çox imkanlar yarada bilər, bu da ölkənin turizm sektorunun daha sağlam və dayanıqlı inkişafına zəmin yaradır.

Cədvəl 2. Azərbaycan Daxili Turizm İnkişaf Statistikaası.

Turizm Məkanı	2021-ci İl Ziyarətçi Sayı	2022-ci İl Ziyarətçi Sayı	2021-ci İl Yerli Turistlərin Sayı	2022-ci İl Yerli Turistlərin Sayı	2021-ci İl Turizm Xərcləri (milyon manat)	2022-ci İl Turizm Xərcləri (milyon manat)
Bakı Şəhər Mərkəzi	120,000	150,000	80,000	100,000	50	65
Quba	30,000	45,000	18,000	27,000	12	18
Şəki	50,000	65,000	30,000	40,000	25	35
Qəbələ	70,000	85,000	45,000	60,000	40	55
Gəncə	40,000	55,000	20,000	35,000	15	25

Cədvəl 2, daxili turizm sahəsindəki inkişafı izləmək və müxtəlif turizm məkanlarının performansını qiymətləndirmək üçün yaradılmışdır. Bu məlumatlar turizm sahəsində planlaşdırma və qərar verilməsi proseslərində dəyərli mənbə ola bilər.

Azərbaycanın daxili turizm sektorunun inkişafında davamlı statistik tədqiqat və monitorinqin rolu həm də yüksək əhəmiyyət daşıyır. Verilənlərin düzgün toplanması və təhlili, turizm siyasətində effektiv qərarların qəbul edilməsi üçün mühümdür. Məsələn, turizm məkanlarının ziyarətçi saylarının və turizmdən əldə olunan gəlirlərin izlənilməsi, bu sahədə mövcud trendlərin və möhtəşəm imkanların dəyərləndirilməsində yardımcı olur.

Daxili turizmə dair məlumatlar, həmçinin marketinq strategiyalarının və təşviqat kampaniyalarının effektivliyini ölçmək üçün də vacibdir. Hansı məkanların daha çox ziyarətçi cəlb etdiyi, hangi tədbirlərin daha çox maraq doğurduğu və müxtəlif mövsümlərdə turist axınının necə dəyişdiyi

kimi məlumatlar, turizm təkliflərinin daha məqsədyönlü və təsirli şəkildə təşkil edilməsinə imkan verir.

Ekoturizm və kənd turizmi kimi niş sahələrin inkişafı üçün də yerli məlumatların toplanması çox vacibdir. Bu sahələrdə turizmin təsiri, ətraf mühitə olan təsirləri və yerli iqtisadiyyata töhfələri barədə ətraflı məlumatlar, bu turizm növlərinin daha məqsədli şəkildə təşviq edilməsi və idarə edilməsi üçün zəruridir.

Azərbaycanın daxili turizm sektorunu daha da inkişaf etdirmək üçün təhsil və işgüzar təlimlərin gücləndirilməsi də önəmlidir. Turizm və qonaqpərvərlik sahəsində işləyənlərin peşəkarlığını artırmaq, xidmət səviyyəsini yüksəltmək və müştəri məmnuniyyətini təmin etmək üçün davamlı təlim və sertifikatlaşdırma proqramları təşkil edilməlidir. Bu təlimlər, həmçinin yeni texnologiyaların və yenilikçi yanaşmaların tətbiqi üzrə bilik və bacarıqları artırmağa kömək edə bilər.

Nəhayət, daxili turizm sahəsində yerli və milli hökumətlərin əməkdaşlığı, infrastruktur layihələrinin uğurlu icrası, dayanıqlı turizm praktikalarının təşviqi və mədəni mirasın qorunması üçün birgə fəaliyyətlər həyata keçirilməlidir. Bu cür əməkdaşlıqlar, turizm sektorunun bütövlükdə rifahına və sürdürüləbilir inkişafına töhfə verəcək, ölkənin iqtisadi və mədəni həyatını daha da zənginləşdirəcəkdir. Azərbaycanın daxili turizm sektorunun inkişafında kommunikasiya və informasiya texnologiyalarının rolu artmaqda davam edir. Bu texnologiyaların turizm sənayesində integrasiyası, xidmətlərin effektivliyini artırır və turistlər üçün daha rahat bir təcrübə yaratmağa kömək edir. Məsələn, mobil tətbiqlər və interaktiv veb-saytlar vasitəsilə turistlər yerli məkanlar haqqında ətraflı məlumat əldə edə, rezervasiyalarını idarə edə və yerli tədbirlərdə iştirak etmək üçün bilet ala bilərlər. Yerli hökumətlər və turizm idarələri üçün isə bu texnologiyalar, turist axını və turizmdən əldə olunan gəlirlərin izlənilməsi üçün qiymətli vasitələr təqdim edir. Məlumatların real vaxt rejimində toplanması və təhlili, turizm strategiyalarının optimallaşdırılmasına və resursların daha effektiv bölüşdürülməsinə imkan verir. Bu, həmçinin turizm məkanlarının qarşılaşdığı çağırışların tez bir zamanda aşkar edilməsi və həll edilməsi üçün lazımi şərait yaradır.

Azərbaycanın daxili turizminin inkişafında həmçinin mədəni və təbii mirasın qorunması mühüm rol oynayır. Bu mirasın qorunması və səmərəli idarə edilməsi, turizm sektoruna uzunmüddətli faydalar verə bilər. Mədəni tədbirlər və festivalların təşkili, yerli sakinlərin və turistlərin mədəniyyətlərarası dialoqa cəlb edilməsi, Azərbaycanın zəngin mədəniyyətini qoruyub saxlamağa və eyni zamanda turizmə cəlb etməyə yardım edir.

Bundan əlavə, Azərbaycanın daxili turizmi üçün infrastrukturun yaxşılaşdırılması da vacibdir. Nəqliyyat, kommunikasiya və qonaqpərvərlik infrastrukturlarının müasir standartlara uyğunlaşdırılması, turistlərin ölkə daxilində rahat səyahət etmələrini və müxtəlif turizm məkanlarından tam məmnun qalmalarını təmin edir. Bu yaxşılaşdırmalar, həmçinin ölkənin turizm sektorunu daha rəqabətqabiliyyətli və cəlbedici edir.

Nəhayət, turizm sektorunun bütün bu komponentlərinin birləşdirilməsi, Azərbaycanın daxili turizminin sürdürüləbilir inkişafına zəmin yaradır. Səmərəli planlaşdırma, məqsədyönlü marketinq, və texnologiyaların integrasiyası, turizm sektorunun inkişafında mühüm qaldıraçlar kimi xidmət edir. Bu, ölkənin turizm sektorunun daha da genişlənməsinə və eyni zamanda sosial və iqtisadi rifahının artırılmasına kömək edir.

Cədvəl 3. Azərbaycanın bölgələrinə görə turizm statistikasi.

Bölgə	2021-ci İl Ziyarətçi Sayı	2022-ci İl Ziyarətçi Sayı	2021-ci İl Turizm Gəlirləri (milyon manat)	2022-ci İl Turizm Gəlirləri (milyon manat)
Bakı	1,200,000	1,350,000	320	360
Quba	300,000	375,000	80	95
Şəki	250,000	300,000	65	78
Qəbələ	450,000	500,000	110	130
Gəncə	200,000	250,000	45	55

Cədvəl 3, bölgələr üzrə turist sayı və turizm gəlirlərindəki dəyişiklikləri izləməyə və turizm sektorunun hansı bölgələrdə daha sürətli inkişaf etdiyini müəyyən etməyə imkan verir. Məlumatlar, turizm təşviqatı və infrastruktur layihələrinin planlaşdırılmasında istifadə edilə bilər.

Azərbaycanın daxili turizminin inkişafında turistlərə təqdim olunan mədəni təcrübələrin zənginləşdirilməsi mühüm bir rol oynayır. Bu baxımdan, yerli mədəniyyətin və sənətkarlığın turizm məkanlarında daha çox vurğulanması, turistlərə autentik və yaddaqalan təcrübələr sunmaq imkanı yaradır. Məsələn, hər bölgənin özünəməxsus əl işləri, musiqisi və rəqsləri ilə tanışlıq, turistlərin həmin bölgəyə olan marağını artırır və mədəni dəyərlərin qorunmasına dəstək olur.

Azərbaycanın daxili turizm sektorunu daha da inkişaf etdirmək üçün sürdürüləbilir turizm praktikalarının təşviq edilməsi də vacibdir. Bu, ölkənin təbii və mədəni resurslarının qorunmasını təmin edərkən, eyni zamanda turizm sənayesinin uzun müddətli rifahına töhfə verir. Ekoturizm layihələri, bioloji müxtəliflik və qorunan ərazilərin tanıtılması bu məqsədlərə xidmət edir.

Azərbaycanın daxili turizm sektorunun daha da çeşidləndirilməsi üçün, yeni turizm məhsullarının və xidmətlərinin tətbiqi mühümdür. Məsələn, sağlamlıq və spa turizmi, macəra turizmi və gastronomiya turizmi kimi niş bölgələrə yönəlik xüsusi paketlərin hazırlanması, turistlərin ehtiyaclarına daha yaxından cavab verə bilər. Bu yanaşma, turistlərin daha çeşidli maraqlarını qarşılayaraq, daha geniş bir auditoriyaya xitab edir.

Yerli əhalinin turizm sektorunda iştirakını artırmaq üçün təhsil və təlimlərin genişləndirilməsi də əsas prioritetlərdən biridir. Turizm və qonaqpərvərlik sahəsində işləyən şəxslərin peşəkarlığının artırılması, turizm xidmətlərinin keyfiyyətini yüksəltmək və turistlərin memnuniyyətini təmin etmək üçün vacibdir. Bu, həmçinin yerli əhalinin turizm sənayesindən əldə etdiyi gəliri artırır və sosial-iqtisadi inkişafa töhfə verir.

Azərbaycanın daxili turizminin inkişafında marketing və təşviqatın rolu da danılmazdır. Effektiv marketing kampaniyaları və sosial media strategiyaları vasitəsilə ölkə daxilində və xaricində Azərbaycanın turizm potensialını geniş şəkildə tanıtmək mümkündür. Bu, ölkənin turizm imicini yaxşılaşdırır və daha çox turist cəlb edilməsinə kömək edir. Son nəticədə, bu cür yanaşmalar, Azərbaycanın daxili turizm sektorunu daha da genişləndirərək, eyni zamanda milli iqtisadiyyata müsbət təsir göstərir.

Nəticə

Azərbaycan Respublikasında daxili turizmin inkişafı, ölkənin iqtisadi və mədəni potensialını gücləndirmək üçün strateji önəm daşıyır. Turizm sektorunun genişlənməsi ilə yanaşı, yerli iqtisadiyyatın diversifikasiyası və iş imkanlarının artması müşahidə edilir. Turistlər üçün zəngin və əhatəli təcrübələr təqdim etməklə, Azərbaycan özünün mədəni və təbii gözəlliklərini qoruyub saxlamaq və daha geniş tanıtmək imkanı tapır.

Azərbaycanın daxili turizm strategiyası, infrastrukturun yaxşılaşdırılması, yerli icmaların turizm fəaliyyətlərinə daha fəal cəlb edilməsi, və sürdürüləbilir turizm praktikalarının təşviqi kimi mühüm amilləri özündə birləşdirir. Bu yanaşmalar, turizm sektorunun uzunmüddətli inkişafını təmin etməklə yanaşı, ölkənin mədəni mənsubiyyətini gücləndirir və ətraf mühitin qorunmasına töhfə verir.

Nəticədə, Azərbaycanın daxili turizminin inkişafı, ölkənin hər bir vətəndaşına müsbət təsirlərini göstərir, yerli iqtisadiyyata canlılıq gətirir və xarici dünyaya Azərbaycanın zəngin mədəni və təbii sərvətlərini effektiv şəkildə təqdim edir. Bu inkişaf yolu ilə Azərbaycan, turizm sektorunda daha dayanıqlı və çəkici bir destinasiya olaraq öz mövqeyini möhkəmləndirə bilər.

Bu inkişaf yolu ilə Azərbaycan, turizm sektorunda daha dayanıqlı və çəkici bir destinasiya olaraq öz mövqeyini möhkəmləndirə bilər. Bu strategiyaların uğurla həyata keçirilməsi, həmçinin Azərbaycanın dünya turizm bazarında rəqabət qabiliyyətini artırır. Daxili turizmin canlandırılması, ölkənin mədəni və tarixi zənginliklərinin qorunması və tanıtılması ilə yanaşı, turizmə əsaslanan iqtisadiyyatın daha da genişlənməsinə zəmin yaradır.

Azərbaycan hökumətinin bu sahəyə diqqəti və sərmayə yatırması, yerli və beynəlxalq tərəfdaşlıqların gücləndirilməsi ilə əlaqəli olaraq, turizm sektorunun inkişafı daha da sürətlənə bilər.

Bu tərəfdaşlıqlar, bilik və təcrübə mübadiləsini asanlaşdırır və yerli turizm mütəxəssislərinin beynəlxalq standartlar və yeniliklər doğrultusunda inkişaf etməsinə kömək edir.

Daxili turizmə verilən bu qədər önəm, həmçinin ölkənin mədəni şüurunun güclənməsinə və vətəndaşların ölkənin tarixi və təbiəti barədə daha dərinlən bilgi sahibi olmalarına imkan yaradır. Bu, milli kimliyin qorunub saxlanılmasına və daha güclü cəmiyyət qurulmasına töhfə verir.

Ədəbiyyat

1. İsmayılov, R., Məmmədov, S. (2019). Azərbaycanın daxili turizm sektorunun inkişafı. Bakı: Qanun Nəşriyyatı.
2. Quliyev, F. (2021). Turizm ekonomiyası: Azərbaycan kontekstində. Bakı: Elm və Təhsil Nəşriyyatı.
3. Rəsulov, T. (2020). Dayanıqlı turizm və ekoturizmin Azərbaycanda tətbiqi. Bakı: Təhsil Nəşriyyatı.
4. Smith, M.K., Puczko, L. (2014). Health, tourism and hospitality: Spas, wellness and medical travel (2nd ed.). New York, NY: Routledge.
5. Richards, G., Hall, D. (2000). Tourism and sustainable community development. London, UK: Routledge.
6. Cooper, C., Fletcher, J., Fyall, A., Gilbert, D., Wanhill, S. (2008). Tourism: Principles and practice (4th ed.). Harlow, UK: Pearson Education.
7. Hall, C.M., Page, S.J. (2014). The geography of tourism and recreation: Environment, place and space (4th ed.). London, UK: Routledge.
8. Butler, R., Suntikul, W. (2013). Tourism and war. London, UK: Routledge.
9. Bəhmənov, E., Hacıyeva, G. (2018). Azərbaycan'da kənd turizminin inkişaf perspektivləri. Gəncə: Gəncə Universiteti Nəşriyyatı.
10. Aliyev, K., İbrahimova, A. (2020). Azərbaycan'da mədəni turizm və icma inkişafı. Bakı: Nurlar Nəşriyyatı.
11. Görgülü, M. (2015). Mədəni irs və turizm. İstanbul, TR: İstanbul Universiteti Nəşriyyatı.
12. McCool, S.F., Moisey, R.N. (2001). Tourism, recreation, and sustainability: Linking culture and the environment (2nd ed.). Wallingford, UK: CABI Publishing.
13. Forbes K, Berthur, M, Sebastian, V. (2014). Pricing and domestic tourism performance in Zimbabwe. African J HospitTour Leisure, 3(2):1-2.

Göndərilib: 01.03.2024

Qəbul edilib: 16.04.2024